

ЗМІСТ

Пролог. У ПОШУКАХ МІСТЕРА СТИЛА	9
Розділ 1. ЖУРНАЛІСТИКА НАПРОКАТ.....	20
Розділ 2. ОСТРІВ ТАНЦЮРИСТІВ	34
Розділ 3. «ОРРО»	53
Розділ 4. ЛОНДОНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА БІРЖА	65
Розділ 5. ДУРНА КРОВ	77
Розділ 6. УКРАЇНА ЗАВТРА	90
Розділ 7. СТИЛ НОМЕР 6	100
Розділ 8. ГЛЕННТУРАЖ	111
Розділ 9. ПЛІВКА З ОБДЗЮРЮВАННЯМ.....	123
Розділ 10. ТАЄМНЕ РОБИТЬСЯ ЯВНИМ (ЕПІЗОД 1)	140
Розділ 11. ТАЄМНЕ РОБИТЬСЯ ЯВНИМ (ЕПІЗОД 2)	155
Розділ 12. ТРОЯНСЬКІ ВІЙНИ.....	166
Розділ 13. РОК-ЗІРКИ	175
Розділ 14. ЕПІЗОД 1: ПОДВІЙНИЙ АГЕНТ	189
Розділ 15. БЛИСКУЧИЙ ПРЕДМЕТ.....	197
Розділ 16. ВЕЧЕРЯ З НАТАЛІЄЮ.....	208
Розділ 17. «КОЛЕКЦІОНЕР»	219

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ПІСЛЯМОВА	231
СЛОВА ВДЯЧНОСТІ.....	235
ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ПЕРШОДЖЕРЕЛ	238
ПРИМІТКИ	239
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	257

РОЗДІЛ 1

ЖУРНАЛІСТИКА НАПРОКАТ

ВАШИНГТОН (ОКРУГ КОЛУМБІЯ), США, 2009 РІК

Очевидно, воно затягує. Іншого способу визначити це, мабуть, немає. Glenn Simpson уважав себе одним із найкращих журналістів-розслідувачів у Сполучених Штатах, членом пихатої еліти, що її він якось назвав «священство». Але саме тоді, коли Simpson отримав публічне визнання в цьому статусі, він перервав свою кар'єру.

Коли 2017 року з'явилося досье Трампа, Simpson досяг нових висот, реалізувавши свої амбіції, адже з того, хто повідомляє новини, він міг перетворитися на того, хто їх створює. Але за десять років перед тим його кар'єра репортера в *The Wall Street Journal* стрімко наближалася до кінця, хоча цю роботу він обожнював цілих чотирнадцять років. 2009 року Simpsonа запросили виступити разом із деякими з найвідоміших представників його професії на престижній конференції, що відбулася в студентському містечку Каліфорнійського університету в Берклі. Серед учасників були тодішній редактор *The New York Times* Білл Келлер, виконавчий продюсер відомого документального серіалу PBS «Лінія фронту» Девід Феннінг і кореспондент-розслідувач ABC News Браян Росс. Організатор щорічної зустрічі Ловелл Бергман також був зіркою у світі журналістських розслідувань. Він працював продюсером *60 Minutes* під час найславетніших днів цієї програми CBS News, і серед інших його відомих репортажів був той, у якому він змусив колишнього керівника цигаркової компанії розкрити в ефірі, як індустрія маніпулює нікотином. В «Інсайдері» — фільмі 1999 року про цей випадок — Аль Пачіно зіграв Бергмана, а Рассел Кроу — викривача.

Тема конференції 2009 року в Берклі — «Репортажі на тему корупції» — прямо відповідала профілю Simpsonа. Його всі знали як агре-

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

сивного репортера, котрий уміло викриває корупцію в політиці, бізнесі й уряді. Журналістика була для Сімпсона ідеальною професією, підносячи до небес його таланти, потураючи нав'язливим ідеям і стримуючи надмірності. Крім того, його зовнішній вигляд і ставлення до влади, найвірогідніше, ніде й ніколи не толерувалися б так, як у стінах редакції.

Один колишній колега назвав Сімпсона «Нечупара». Це був влучний опис, хоча й трохи перебільшений. «Непривабливий» — ось як можна було його охарактеризувати. Сімпсон часто приходив на роботу до офісу газети у Вашингтоні (округ Колумбія) одягнений у джинси, потерту сорочку на гудзиках і погано скроєну спортивну куртку, що висіла на його худому 190-сантиметровому тілі. Він носив окуляри, мав кучму темного волосся й ципину борідку. Він пустотливо посміхався, а його шкіра набула відтінку нездорової блідості, що було очевидним наслідком надмірного вживання алкоголю чи недостатніх фізичних навантажень, а можливо, й обох цих чинників. Підборіддя Сімпсона було неприродно нахилене вниз, і коли він повертав голову, то видавався неповоротким і трохи роботоподібним. Скутість його рухів була наслідком зрощення хребта, яке Сімпсон отримав під час навчання в коледжі, коли йому відновлювали зламану в автомобільній аварії шию.

Робочий стіл Сімпсона завжди було завалено паперами та залишками всього на світі, й, здавалося, він отримує неабияке задоволення від чухання живота чи відригування на публіці. Попри ці огидні звички, Сімпсон подобався багатьом своїм колегам-журналістам. Він був відкритим, щедрим, кумедним і любляв пустувати. Редактори, котрі ним керували — або намагалися це робити, — ясна річ, мали до Сімпсона геть інші почуття. Вони вважали його важким у спілкуванні й войовничо палаштованим і часто вбачали змови там, де їх не було. Деякі редактори, дізнавшись, що Сімпсон щойно надіслав історію для редагування, знаходили привід залишити на деякий час редакцію, сподіваючись, що цю роботу буде призначено якомусь колезі раніше, ніж вони повернуться. Один редактор був настільки стурбований зробленими Сімпсоном наприкінці статті висновками, що попросив іншого журналіста газети ще раз перевірити цей репортаж. Реакція Сімпсона на будь-яку критику, отримувану від редакторів, зазвичай була однаковою: вони можуть піти на *уй, бо, якби знали, як робити репортажі, не сиділи б в офісі на своїх дупах. Крім таланту, Сімпсону не бракувало й самовпевненості.

Але виголошувати промову, що він мав зробити на конференції в Берклі 2009 року, Сімпсон ніколи не сподівався. Він перебував на верхівці своєї слави й створював репортажі, яким заздрили всі інші журналісти. Проте Сімпсон планував використати цю нагоду, аби оголосити, що полишає журналістику заради нової кар'єри — він мав намір зробитися найманним розслідувачем.

Події, що призвели до цього рішення Сімпсона, почали розгортатися багато років тому. До середини 1990-х з'явилися інтернет-агенції новин, до яких почали швидко стікатися читачі та рекламодавці. Газетна індустрія почала занепадати, тож газети по всій країні невдовзі звільнили сотні репортерів і скоротили витрати на деякі види діяльності, зокрема дороговартісні розслідувальні проекти, на яких спеціалізувався Сімпсон.

The Wall Street Journal зі своєю відданою аудиторією читачів-бізнесменів практично не зазнала наслідків цього хаосу. Але 2007 року видання сколихнуло інші потрясіння, коли *News Corporation* — медіа-конгломерат під керівництвом Руперта Мердока — заплатив п'ять мільярдів доларів за придбання материнської компанії газети. Ця подія спричинила тривогу серед працівників *The Wall Street Journal*, оскільки *Fox News* та інші видання, що належали Мердоку, висвітлювали новини з ухилом, який відображав його консервативну політику. Мердок пообіцяв, що триматиметься подалі від діяльності редакції зі збору новин, але чимало журналістів у це не повірили, особливо люди на зразок Сімпсона, які базувались у Вашингтоні (округ Колумбія).

Після перемоги Барака Обами на президентських виборах 2008 року репортери *The Wall Street Journal* відчули себе одуреними, коли редактори в Нью-Йорку почали писати заголовки до їхніх статей про політику Обами, що, на думку журналістів, надавало репортажам негативного забарвлення. Співробітники також стикнулися з певним тиском, який на них чинили, щоби завадити написанню більшої кількості статей, і в публічних коментарях Мердок чітко дав зрозуміти, що йому не подобаються статті та розслідування, які тривалий час були характерними рисами першої сторінки газети.

Гленн Сімпсон зневажав Мердока. Проте перспектива залишити журналістику видавалася неприємною. Його особистість переплелася з роботою, і він давно вже вважав себе репортером, чиєю місією було викривати злочини та притягувати можновладців до відповідальності. Дружина Сімпсона — Мері Джекобі — також була журналісткою, як

і багато найближчих друзів, що поділяли його одержимість політичними інтригами та корпоративною корупцією.

Сімпсон, Джекобі та двоє їхніх синів жили у великому заведбаному будинку поблизу Вашингтону (округ Колумбія), у районі Френдшип-Гайтс. Дім подружжя був осередком жвавого соціального життя, адже вони часто влаштовували вечірки, на яких збиралися журналісти, співробітники Конгресу та вашингтонські інсайдери, котрі підживлювалися великою кількістю алкоголю. Теплими літніми вечорами друзі збиралися в Сімпсона, щоби випити вина, пограти на гітарі та послухати музику.

Гленн Сімпсон був ненажерливим у читанні, особливо біографій та творів на історичну тематику. А ще він був фанатом музики, зокрема виконавців, як-от Алехандро Есковедо та «Drive-By Truckers», що відповідало його уваленню про себе як дурнуватою ковбоя рок-н-ролу. Розбагатівши в ролі приватного розслідувача, Сімпсон полюбив їздити на своєму дорогому тюнінгованому пікапі до другого будинку родини, що на мерілендському узбережжі. Проте для подорожі Вашингтоном він надавав перевагу іншому виду транспорту — електросамокату.

Різні репортери мають різні навички. Деякі знають, як змусити абсолютно незнайомих людей відкритися їм. Інші бачать історію раніше за конкурентів. Сімпсон був гончаком, який має нюх на документи. Він любив знаходити незрозумілі державні та юридичні документи, які потім використовував для відстеження грошових переказів і прихованих зв'язків між окремими людьми та компаніями. Його перша робота на повний робочий день була в *Roll Call* — столичному виданні, що висвітлювало політику та законодавство, — і там він спеціалізувався на звітах про фінансування політичних кампаній. Кандидати на посаду у федеральному уряді мусять подавати до Федеральної виборчої комісії документи, у яких повинні розкривати інформацію про своїх фінансових прихильників і власні витрати на виборчу кампанію, і Сімпсон постійно використовував ці записи для своїх історій.

Зі своєю майбутньою дружиною Гленн Сімпсон познайомився на редакційній нараді. Пару об'єднували журналістські інтереси та дикуватість характерів. Проте їхні зовнішність і походження не могли бути більш різними. Сімпсон височів над Джекобі, яка була невисокою, темноволоосою та стильною. Вона походила з однієї із найзаможніших родин Літл-Року (штат Арканзас), де її батько був топменеджером *Stephens Inc* — фірми, що надавала фінансові послуги й була головним

політичним гравцем у штаті. Вони одружилися 1994 року, і невдовзі після весілля батько Джекобі допоміг молодій парі придбати їхній ва-шингтонський будинок.

Після терактів 11 вересня Гленн Сімпсон зосередився на темі фінансування терористів і почав писати статті, у котрих досліджував, як терористичні групи на зразок Аль-Каїди переміщували гроші для фінансування своєї діяльності, використовуючи лазівки в міжнародній банківській системі або ж фіктивні благодійні організації. Потім його професійна діяльність на деякий час ущухла. Коли Сімпсону було трохи за тридцять, у нього діагностували рак хребта, болісну й часто смертельну форму онкологічного захворювання. Хірурги успішно вилікували пухлину, але Сімпсону довелося пройти й окремий курс лікування, щоби позбутися залежності від сильнодіючих опіатів, призначених йому лікарями для знеболення.

Фундамент для майбутньої кар'єри Сімпсона як найманого розслідувача було закладено 2005 року, коли *The Wall Street Journal* призначила його своїм закордонним кореспондентом у Брюсселі. Видання також найняло його дружину Мері, довіривши їй репортерську роботу, й подружжя разом із дітьми переїхало до передмістя Брюсселю, у район, шанований американськими емігрантами.

На той час Європу вже заповнили олігархи, заможні бізнесмени з Росії чи Східної Європи, котрі розбагатіли в перші роки після розпаду Радянського Союзу. Ці олігархи полюбили зображати себе капіталістами західного зразка. Правоохоронні органи Сполучених Штатів та інших країн підозрювали, що багато хто з них здобув свою владу й багатство завдяки політичним зв'язкам, хабарництву, насильству чи злочинним діям. Державний департамент уніс деяких олігархів до чорного списку осіб, яким забороняється в'їжджати до Сполучених Штатів для ведення бізнесу.

Для приватних розслідувачів поява олігархів спричинила справжнє процвітання й багаторічне фінансове благополуччя, особливо для фірм, які базувались у Лондоні — місті, що є епіцентром індустрії корпоративних розслідувань. Пересажені на європейський ґрунт олігархи швидко розкупили там дорогу нерухомість і віддали своїх дітей до елітних приватних шкіл. Вони зареєстрували свої компанії на Лондонській фондовій біржі й активно використовували суди у Великій Британії та інших країнах Європи, щоби вести безперервні процеси один проти одного. Під час цих судових справ вони наймали цілі команди приват-

них розслідувачів, аби накопувати бруд і різного роду компромат на опонентів або ж залякувати своїх критиків. Один відомий олігарх — Олег Дерипаска, який був головним гравцем російської алюмінієвої промисловості, — користувався послугами декількох американських або ж британських розслідувальних фірм.

Перебуваючи в Брюсселі, Сімпсон створив мережу приватних розслідувачів, які зробилися джерелами інформації для його наступної журналістської одержимості: фінансовий і політичний світи, населені олігархами та російськими злочинцями. У часи правління президента Володимира Путіна корупція в російському бізнесі зробилася нестримною, а статті Сімпсона для *The Wall Street Journal* про олігархів були переповнені звинуваченнями в хабарах, відмиванні грошей та іноді навіть убивствах. На початку однієї з цих статей було зображення керівника російської нафтової компанії, який після ситного обіду з пельменями, що супроводжувався багатьма чарками горілки, унаві мертвим, імовірно, зробившись жертвою нечесної гри.

У Брюсселі Сімпсон також сконтактував із людьми, котрі відіграватимуть важливу роль у його подальшому житті як найманого розслідувача. Головним серед них був інвестор Білл Браудер, який прославився своєю роллю очільника лобістської кампанії 2010-х, наслідком якої було ухвалення в США закону, що накладав фінансові санкції на росіян, причетних до порушень у сфері прав людини.

Браудер згадував, що вперше зустрівся із Сімпсоном 2006 року, невдовзі після того, як інвестора вислали з Росії, де він працював упродовж десяти років. Перебуваючи там, Браудер заробив цілий статок, керуючи московським фондом *Hermitage Capital*, який володів інвестиційними акціями російських компаній на 4 мільярди доларів. У ті роки Браудер хвалив Володимира Путіна як керівника держави, але накликав на себе ворожість російського лідера після того, як розкритикував корупцію в енергетичній галузі країни, тож йому було заборонено повертатися до Російської Федерації.

2006 року Сімпсон написав статтю для *The Wall Street Journal*, у якій згадував про вигнання Браудера. За багато років інвестор скаже, що вони із Сімпсоном порозумілися саме в той час. Журналіст поділився історією своєї нещодавньої боротьби з раком, розловивши Браудеру, як це випробування наділило його несподіваним даром — абсолютно новим для нього відчуттям безстрашності. Щоб отримати від Браудера інформацію, необхідну для статей, у яких він досліджував корупцію